

Втрачені, але незабуті. 5 радянських мозаїк у Львові, які вже не побачити

по **Легін Софія** - 27. 11. 2017

Здалося б, що Львів можна з легкістю уявити без творів радянської монументально-декоративної спадщини. Проте це цілком не так. У міському просторі Львова, як і в багатьох інших містах радянської України, з 50-х років ХХ століття розпочалися радикальні зміни в архітектурі, які зумовлені відходом нової радянської влади від сталінських принципів урбаністичного будівництва.

Нові споруди, чи то адміністративні будівлі, чи то освітні заклади, були створені за цілковито новими засадами у яких акцент було зроблено на функціональність, а не на декоративній пишноті. Цей зумовило пошуки нової художньої мови, що й посприяло розвитку монументально-декоративного мистецтва.

Поза всяким сумнівом, питання про об'єкти радянського мистецтва у сучасному публічному просторі з кожним днем все набирає більших обертів, починаючи з 2015 року, коли ухалили закон *Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки*. Відтоді країною прокотилася низка зухвалих та неконтрольованих "декомунізаційних" практик, які більшою мірою фізично знищували/знищують твори

українського мистецтва радянської доби. Відтак постало питання про те, а що ж ідентифікують твором мистецтва, а що ні.

На превеликий жаль, необізнаність та відсутність бажання пізнати чи визнавати мозаїчні твори частиною історії українського мистецтва радянського періоду, спровокували масу інцидентів, пов'язаних зі знищенням мозаїк. Зазвичай такі ліквідаційні дії "аргументуються" на користь максимального утеплення фасадів будинків або ж виконання закону про декомунізацію. Дослідниця та кураторка проекту SOVIET MOSAICS IN UKRAINE фонду "Ізоляція" Євгенія Моляр виокремила навіть кілька типів декомунізації: це так звана "декомунізація ідеологічна" (ініційована політичними особами), "лагідна народна декомунізація" (здійснюється громадськістю) та "побутова декомунізація" (яка безжально руйнує твори мистецтва через будівельні роботи)¹.

Пропонуємо огляд 5 втрачених радянських мозаїк у міському просторі Львова.

Чи не найбільш резонансним знищенням мозаїки у Львові було руйнування мозаїчного панно на проспекті В. Чорновола, 39. Перші тривожні світлини були опубліковані львівським фотографом Андрієм Поліковським на його сторінці у Facebook у березні 2016 року.

Мозаїка на будинку по проспекті В. Чорновола, 39. Фото: Андрій Поліковський, березень 2016 року

Ця фотографія добре ілюструє поступову втрату видимості мозаїки, завдяки зведенню будинку впритул до бокового фасаду на якому було розміщено мозаїчну роботу.

Мозаїка на будинку по проспекті В. Чорновола, 39. Фото: Ілля Павлюк, 1965 рік

Завдяки світлині 60-х років ХХ ст. можливо реконструювати композицію цієї мозаїки. Відтак, на ній зображено гуцула, що грає на трембіті, жінку у національному вбранні, яка зустрічає хлібом-сіллю та чоловіка-робочого, а поруч з постаттями ледь помітний надпис: "Слава будівникам комунізму!".

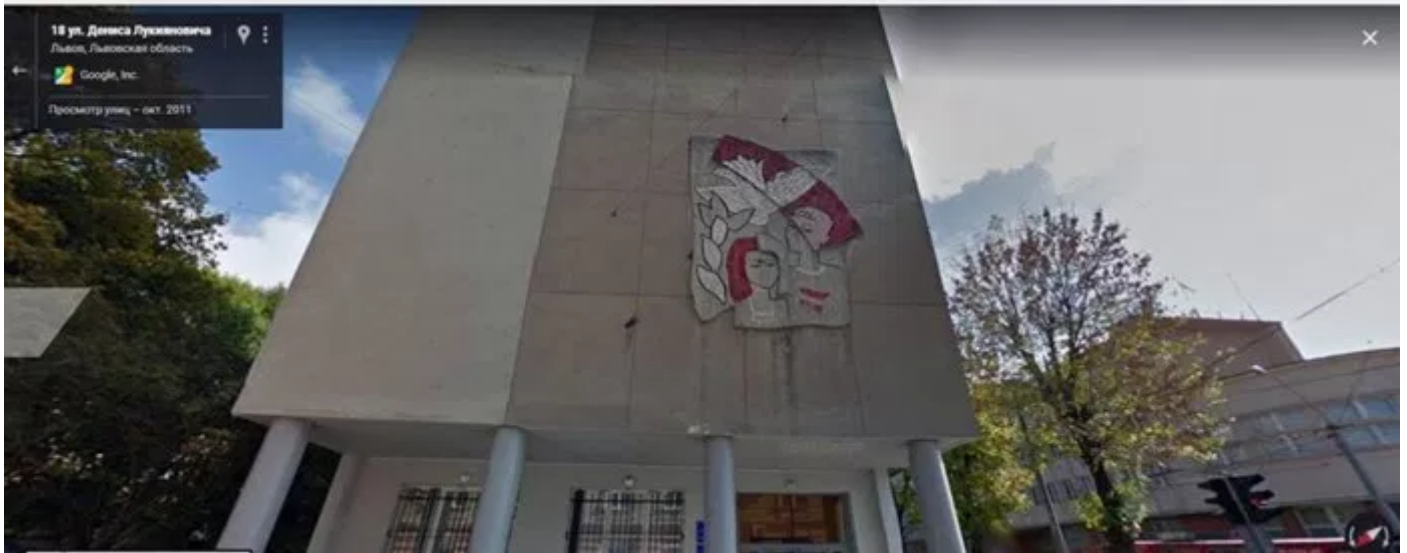
Мозаїки на будинках по проспекті В. Чорновола, 39. Джерело: Flickr.com, 1960-ті

Відомо, що мозаїку створило студентство Львівського училища прикладного мистецтва (зараз – ЛДКДУМ ім. І. Труша) у 1965 році. Друга світлина 60-х років ХХ ст. показує нам, що поряд з мозаїкою “Слава будівникам комунізму!” на сусідньому будинку було ще одне мозаїчне панно, яке не збереглось до наших днів.

Мозаїка на будинку по проспекті В. Чорновола, 39. Фото: Олена Мартинчук, листопад 2017 року

Не збереглась й мозаїка, що прославляла будівників комунізму. У листопаді цього року через сусідню новобудову, яка закрила майже повністю мозаїчне зображення, видно лише лівий верхній фрагмент (частину руки чоловіка-робітника) композиції. Можна зробити припущення, що мозаїка у такий спосіб збережена, лише недоступна для огляду, проте наскільки вона була пошкоджена під час будівництва сусідньої споруди – залишається невідомим.

Мозаїка на бічному фасаді будинку по вул. Д. Вітовського, 38. Джерело: Google Maps, жовтень 2011 року

Ще одним яскравим прикладом “побутової декомунікації” є знищення частини мозаїчного панно на фасаді будинку на вулиці Д. Вітовського, 38. У цій роботі синтезувалися дві техніки монументально-декоративного мистецтва: мозаїка та сграфіто. Скріншот огляду вулиці Д. Вітовського у Google Maps, який був зроблений у жовтні 2011 року, дозволяє сформувати уявлення про те, як виглядала мозаїка до червня 2015 року, бо саме від цього часу можна константувати, що мозаїку було зруйновано через часткове утеплення фасаду будівлі у якій розташована громадська приймальня СБУ.

Мозаїка на бічному фасаді будинку вул.Д. Вітовського,38. Фото: Олена Мартинчук, листопад 2017 року

Завдяки огляду вулиці у Google Maps відомо, що роботи, знаного львівського художника Володимира Патики, на головному фасаді будівлі на вулиці А. Сахарова, 45 вже у червні 2015 року не було. Очевидно, що на думку адміністрації супермаркету "Фуршет" мозаїчний горельєф з абстрактними мотивами міг завадити зробити "вдалу" реконструкцію будівлі, у якій, власне, і розташований "Фуршет".

Амбівалентною є ситуація з чотирма мозаїчними композиціями, що на території спорткомплексу "СКА" (вул. Клепарівська, 39/А). Дві центральні мозаїки ілюструють

спортивні заняття, які провадились у спорткомплексі. На одній з бічних мозаїк було зображення Кремля на тлі стягів країн СРСР, а на іншій військова тематика, яка відсилає до призначення "СКА" – радянського армійського спорткомплексу – у минулому.

Дві мозаїчні композиції, які містили радянську символіку, були зафарбованні у сірий колір – згідно Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки».

Мозаїчне панно на якому було зображення Кремля. Фото: Олена Мартинчук, жовтень 2017 року

Здається, що окрім керівництва "СКА", природа та час також долучились до декомунізації. Зараз збережені дві мозаїки чи не в найгіршому стані з усіх радянських

мозаїк у Львові – фрагменти мозаїк осипались, частина закриті рослинністю та пошкоджені надписами.

Мозаїчне панно із зображенням Кремля до зафарбування. Фото: Андрій Поліковський

Мозаїки, які розташовані подалі від ближнього центру, майже на маргінесі міста, здається, що хоч там вони мають більше шансів не зазнати зухвалих втручань, не в кращому становищі.

Мозаїчне панно із сюжетом на військову тематику до зафарбування. Фото: Андрій Поліковський

На території колишнього спорткомплексу "Спартак", що на вул. Інструментальній, 49, до початку будівництва (2016 року) нового мультифункціонального спорткомплексу "Spartak", існувала адміністративна будівля на якій було мозаїчне панно з битої керамічної плитки. На мозаїці було зображено тріумфаторів спортивних змагань – юнака та юначку у спортивному вбрані. Тепер на цій території активно ведуться будівельні роботи і від старого спорткомплексу і сліду не залишилось.

Мозаїка на адміністративній будівлі на території спорткомплексу "Спартак" до знищення. Фото: explorer.lviv.ua (2009 р.)

І наостанок. Як і попередні рази, вкрай зухвалий випадок знищення мозаїки на фасаді Львівського професійного коледжу готельно-туристичного та ресторанного сервісу. До реконструкції головного фасаду на ньому було мозаїчне панно на якому зображені люди різних діяльностей: спорт, наука, будівництво, виховання. Унаслідок надбудови ще одного поверху фасад було змінено, а відтак мозаїка зазнала знищення.

Що ж, радянські мозаїки у Львові активно зникають з урбаністичного простору. А це свідчить про те, що більшість мешканців міста не надають мистецького значення творам радянського минулого. Чи то брак знань, чи бажання уникнути контroversійних етапів розвитку українського мистецтва, не дає можливості адекватного осмислення мистецької спадщини радянського періоду як частини історії українського мистецтва. За збереження та популяризацію монументально-декоративного мистецтва радянського періоду активно виступає дослідницька ініціатива SOVIET MOSAICS IN UKRAINE. Це проект фонду *ІЗОЛЯЦІЯ. Платформа Культурних Ініціатив*, що створений ще у 2013 році. Проект сприяє не лише введенню монументально-декоративної спадщини радянського періоду в Україні у науковий обіг, але й сприяє популяризації мозаїчних творів.

Олена МАРТИНЧУК, дослідниця проекту SOVIET MOSAICS IN UKRAINE

Список джерел:

1. <https://life.pravda.com.ua/columns/2015/06/18/195806/>
2. https://sovietmosaicsinukraine.org/media/uploads/text/Stynopis_G._Sklyarenko_MDArt_S

Більше інформації про мозаїки у Львові

<https://sovietmosaicsinukraine.org/ua/list/?author=-1&city=37>

Мапа з радянськими мозаїками у Львові

https://www.google.com.ua/maps/@49.8343982,23.9900897,12z/data=!3m1!4b1!4m2!6m1!1s1K5NHOy-DUBHNgggVKjxAcYwZOiaYo5_x?hl=uk

Поділитися цим:

